

Gart der Gesundheit: alantwurz.

alantwurz cliiii ca

(E)Nula campana latine·grece ellemum·arabice rasin vel ylsaran.

(Serapio in dem bûch aggregatoris in dem capitel Rasyn id est Enula

auctoritate·Dyascorides beschreibet uns das diþ seÿ ein kraut scharpff und lāngelicht an den bletern·unnd hatt ein jtam der ist nicht zū kleÿn·Sein wurczel ist groþ und wol riechende und ist rot an der farbe·und ist gestalt beÿnoch als naterwurz unnd wechset an den bergen und an den feüchten steten und wechset auch geren in den gärten·(Dýse wurczel brauchet man in der ārczneÿe·[196] Und dises sol außgegraben werden an dem angeenden summer und auch sÿ trucken lassen werden auff das sÿ nit verderbe von der feüchtunge die sÿ in jr hat·Die wurczel werent auch dreü jare unverseret an jrer natur·(In dem bûche circa instans beschreiben uns die meister dz enula campana seÿ heiþ an dem ende des dritten grades·unnd auch feücht an dem ersten·

(Diascorides spricht auch dz alant wurcze gestossen und darunder gemischet hōnig und darauf gemacht ein latwerge und die genüczet ist auch fast gūt für den hūsten·(Der meister Serapio spricht das alantwurz hab auch gar groþ tugent im jr wann sÿ benÿmmet die grobe feüchtigkeit von dem menschen und benÿmmet auch damit dz lenden wee·(Alantwurz erwermet auch die erkalten gelider des weins getrncken der mit alatwurz bereÿt wirt·

Alant, 154ste kapittel.

Enula campana Latijn. Grieks ellemum.

Arabisch rasin vel ylsaran. (**Inula helenium**)

Serapio in het boek aggregatoris in het kapittel rasyn, id est Inula, haalt aan Dioscorides en beschrijft ons dat dit is een kruid en scherp en langachtige in de bladeren en heeft een stam die is niet te klein. Zijn wortel is groot en wel riekend en is rood aan de verf en is gevormd bijna als de slangewortel en groeit graag aan de bergen en op vochtige plaatsen en groeit ook graag in de tuin. Deze wortel gebruikt men in de artseneij. [196] En deze zal uitgegraven worden in de aangaande zomer en ook het droog laten worden zodat ze niet bederft van de vochtigheid die het in zich heeft. De wortel blijft ook drie jaar onveranderd aan zijn natuur. In het boek Circa instans beschrijven ons de meesters dat Inula campana is heet aan het eind van de derde graad en ook vochtig aan de eerste.

(2) Dioscorides spreekt ook dat alant gestoten en daaronder gemengd honing en daaruit gemaakt een likkepot en die genuttigd is ook erg goed voor het hoesten. (3) De meester Serapio spreekt dat alant heeft ook erg grote deugd in hem want ze beneemt de grove vochtigheid van de mensen en beneemt daarmee de lendenpijn. Alant verwarmt ook de verkouden leden, de wijn gedronken die met alant bereid wordt. (4) Alant gekookt in wijn en ook daaronder gemengd suiker beneemt dat kuchen en maakt

(Alantwurz gesoten in wein unnd auch daruoder gemischet zucker benýmmet das keychen und machet auch gar wol harmen·(Also genüczet fodert es auch die frauwen an jrer zeýt·(Item alantwurz ist gar gút genüczet für vergifft und auch sunderlich für vergifftig bisse. (Item die bletter von alantwurz gesotten in wein·unnd auch darauf gemacht ein pflaster unnd auff die lamen gelyder geleget erwermet auch die also das sy balde do entpfinden gesuntheit·(Platearius alantwurz benýmmet auch den zoren und traurigkeit und stercket auch den magen und treibet auch auß die überflüssig feuchtigkeýt mit dem harm·(Alant wein getruncken hat alle obgeschriben stück an jm·Unnd hie ist auch zewissen das alle gesoten weim oder wein mit kreütter gemacht sind besser getruncken zú dem motgenessen wann zú dem abent essen·Unnd dises ist auch die lere des meýsters Pauli in dem capitel Vinum. (Item dises kraut gesoten mit dem kraut nacht unnd tag genant mit ôle vermenget unnd auff den bauch warme geleget ist das dárme gegicht stillen genant colica·Und under dem nabel geleget ist auch gar gút wider dem kalten seich Platearius·(m·iiij·) [197]

ook erg goed plassen. Alzo genuttigd bevordert het ook de vrouwen aan hun tijd. Item, alant is erg goed genuttigd voor vergif en ook vooral voor vergiftige beten. (5) Item, de bladeren van alant gekookt in wijn en ook daaruit gemaakt een pleister en op de lamme leden gelegd verwarmt ook die alzo dat ze gauw ontvangen gezondheid. (6) Platearius, alant beneemt ook de toorn en treurigheid en versterkt ook de maag en drijft ook uit de overvloedige vochtigheid met de plas. Alantwijn gedronken heeft alle opgeschreven stukken aan hem. En hier is ook te weten dat alle gekookte wijn of wijn met kruiden gemaakt zijn beter gedronken in het morgen eten dan bij het avondeten. En dit is ook de leer van de meester Paulus in het kapittel Vinum. (7) Item, dit kruid gekookt met het kruid glaskruid genaamd en met olie vermengt en op de buik warm gelegd is de darmjicht stillen genaamd koliek. En onder de navel gelegd is ook erg goed tegen de koude plas, Platearius. [197]

Vorm.

De Griekse alant of Helenakruid wordt soms meer dan twee meter hoog en lijkt wel een dubbele zonnebloem, hoewel de bloemen klein zijn in verhouding tot de plant. Het was de *zonnebloem* voor de zonnebloem, een trotse, statige plant. Gevestigd op massieve voeten vormt het door zijn sterke groei een nobele plant met brede bladeren. Het is meer een bladplant.

Naam.

(1) In de Liber Avicennae wordt elne en campana samengetrokken tot Ellecampana, een woord dat is blijven voortleven rond Brugge en Kortrijk in Anekampane. De Gart; 'Alantwurz. Enula campana latine. Herbarius in Dyetsche; 'Alant, enula'. Herbarijs; 'Enula campana of hallant'. Dodonaeus; "Dit kruid wordt hier te lande galant-wortele genoemd, in Hoogduitsland Alantwurtz, in Engeland elecampane, in Frankrijk enule campane, het is in de apotheken bekend met de naam Enula Campana, dan zijn echte Latijnse naam is Enula en Inula of Helenium, naar het Griekse Helenion. Helenium van Egypte. Behalve dit voorbeschreven Helenium of de gewone alantwortel vermaant Dioscorides van een ander diergelijk gewas wat, zo Cratevas schrijft, in Egypte zou groeien en daarom Helenium Aegyptium noemt. Van dit geslacht schijnt Plinius ook te vermanen in het 10de kapittel van zijn 21ste boek hoewel hij dat wat anders beschrijft want hij zegt dat het een witte wortel heeft met takken omtrent een zeventien cm lang. Zijn woorden luiden aldus: 'van Helenium wordt gezegd dat het van de tranen van Helena gesproten is en daarom wordt hetgeen dat in het eiland van Helena groeit voor het allerbeste gehouden. In de boeken van Theophrastus wordt ook een soort van Helenium vermaand die zo hij schrijft een heesterachtig houtachtig kruid is en in de kransen en tuiltjes gebruikt wordt en van takken, bladeren en het ganse gewas door goed en lieflijk van reuk is. Dan sommige zijn van mening dat dit Helenium hetzelfde is met het voor vermelde Helenium van Egypte. Daar is ook een soort van Helenium bij Apuleius beschreven die gans van het Egyptisch Helenium en ook van de echte alantwortel verschilt, te weten het Panaces Chironium wat (zo hij zegt) bij de

Grieken Helenion en bij de Latijnen Inula campana genoemd plag te wezen.'

Het zijn dus waarschijnlijk twee (of meer) kruiden waarvan de eerste de helenion of Inula campana van Dioscorides is. De tweede is Apuleius Helenium, geboren uit de tranen van Helena en dit moet wel een heel andere plant zijn geweest. Het heette bij de Romeinen Inula (enula) campana omdat de aanbouw vooral in het landschap Campanië bedreven werd, N.W. van Napels.

Het is een plant waarbij nogal strijd is geweest over de betekenis van de naam. Als oplossing zijn beide twistpunten in 1 naam verenigd, Inula helenium.

Helenium is wellicht afgeleid van Griekse helenion, dat weer in verband staat met *helios*: de zon of van Grieks *hinaein*; afvoeren, reinigen, naar de afvoerende werking van de wortelstok.

Inula is een woord van twijfelachtige afkomst, mogelijk een verbastering van Helenium, naar Helena van Troje. Toen zij door Paris geschaakt werd zou ze *haar handen vol* gehad hebben met dit kruid. Of de plant zou ontsprongen zijn uit *haar tranen*. Plinius: "Helenium e lacrimis Helenae dicitur natum et laudatissimum ideo in Helene insula."

Als we omzien naar het laatste bericht is het interessant om van Plinius te leren dat de Helenium frisheid van de vrouwelijke natuur betekent en iets toevoegt aan de sierlijke uitstraling van een persoon.

Een uit het westen komend woord *iluna* werd omgevormd tot oud midden-Hoogduits *Alant* wat mogelijk tegen het Gotische *Alan* aanleunt en groeien betekent, zodat de alant als de groeiende op te vatten is.

Gebruik.

De twee-, driejarige wortels ruiken eigenaardig, specerijachtig, niet onaangenaam kruidig, gedroogd ruiken ze min of meer naar viooltjes. Inula bevat een 40% inuline, oleum helenii, die aangeprezen wordt als antisepticum voor de urinewegen. De wortel smaakt zwak bitter en bevat een meelachtig poeder en een vluchtige olie. De Romeinen aten de wortel, ook de monniken prezen het aan, naar de oude spreuk: 'enula campana will restore health to the hearth'. Het is sinds de oudheid tegen baarmoederbloedingen gebruikt, bevordert de maandstonden en versterkt de geboortekanalen. Het kruid heeft kramplozende eigenschappen. Verder werd het gebruikt tegen verslijming van de luchtwegen en als zweet- en urinedrijvend middel.

Herbarius in Dyetsche; 'Alant of Enula, de wortel hiervan wordt als medicijn gebruikt. Het is heet en droog in de tweede graad en heeft allerhande overvloedige vochtigheid. Daarom verwarmt ze het lichaam niet terstond als het hem aan of tegen komt. (5) Het is goed tegen alle letsels en koude pijnen, ook tegen opblazende winderigheid en tegen pijn die van blutsingen of stoten van knefels of een groep zenuwen komt als je zo een pleister maakt: 'Neem de wortels van alant, van Iris en van witte heemst, van elk even veel, stamp het en meng het dan met olie van lijnzaad, maak er een pleister van en leg die op de leden'. Tegen hetzelfde die uit koude oorzaken stammen; 'Drink van het kooksel waar alant, Iris en anijs in gekookt zijn, meng het dan met wat afgeschuimde honing'. (3) Die voor genoemde pleister is goed tegen pijn die langs de zijde naar beneden gaat en ischialgie genoemd wordt. Ook tegen pijn van de gewrichten. Deze voorgenoemde drank helpt om de borst te zuiveren, helpt de slijmachtige vochtvermenging uit de borst op te ruimen of uit te spuwen. (a) (2) Ook is het goed tegen hoest, vooral helpt het als daar dyaijris salomonis bij gemengd wordt.

Wijn, waar alant, kaneel en galigaan in gekookt zijn, versterkt de maag en het hart die verkouden zijn. Avicenna in het kapittel van alant zegt dat er van alant twee soorten zijn, te weten die in de hoven groeit en die in het veld groeit en daarvan spreekt men hier.

(6) Wijn waar alant in gekookt is dat met wat suiker gemengd is is goed voor de geestelijke lieden omdat het zeer goed is voor het hart, longen en borst.

(7) Tegen pijn in de maag en in de darmen, tegen onderbuikspijn, tegen aandrang tot waterlozing en koliek die uit koude zaken komt maak dit suikerwerk: 'Neem alant die in de velden groeit en kaneel, van elk twee drachmen; galigaan, anijs en zoethout, van elk een drachme; de wortels van Iris en gember, van elk een half drachme; foelie, kruidnagel en notenmuskaat, van elk een scrupel; maak er een poeder van dat je mengt met witte suiker zoveel als genoeg is en maak er een suikerwerk van'.

(4) Als je het afkooksel van alant met het zaad van asperge en witte steenbreek (dat is Lithospermum) drinkt laat het plassen en bij de vrouwen hun stonden komen. Pandecta en Serapio.

(a) Longontsteking.

Herbarijs;’ Enula campana of hallant is heet in het midden van de derde graad en vochtig in de eerste. En de wortel gaat in medicijnen en men verzamelt het in het begin van de zomer en snijdt het in kleine stukken en hangt het met een draad in de zon zodat het niet verrot. En 2 jaar houdt men ze goed. En heeft kracht te versterken, te zuiveren en te verzachten. Daarom is het goed die aderkrimp hebben dat van koude materie komt.

(2) Tegen de koude hoest zal men wijn te drinken geven daar alant in gekookt is en kaneel. Dit vermurwt ook het lichaam en is goed tegen alle ziektes van de borst die van koude komt.

Tegen korte adem zal men het sap van alant koken met honing en nuttigen. En als men te veel gebruikt van alant dan bederft ze het bloed en laat hoofdpijn krijgen.

(6) De wortel van alant in wijn gekookt en in olie is goed tegen onderbuikspijn en zweren aan de geslachtsdelen en verlegt de urine van verstoppingen.

De wortel gekookt en gestampt met verse boter of met oud varkensvet en wat zwavel en kwikzilver, beide klein gemalen en samengevoegd, is een goede zalf tegen alle schurft.

(8) Tegen jeuk of die melaats lijken te zijn; Neem alant en kook het in azijn en dan laat ze zieke baden en dan bestrijk hem ermee en dan begiet hem met koud water en dan bedek hem en besmeert hem. En ditzelfde mag u doen met varkensvet en met alant tezamen gestampt. En dit doet hetzelfde dat Veratrum album zo ook doet gestampt met varkensvet. En is goed in alle druppelzalven en geneest kwetsingen’.

Belgisch Kruidboek;’

Tegen de amechtigheid en ook tegen den ouden hoest... voor pijn in de maag, kolyken enz.; zij verkwikken het hart en versterken de flauwhartigheid, zuiveren de nieren en bloed en drijven de wormen uit het lyf.’

(8) Clusius schrijft dat hij met water uit alantwortel zeer veel mensen die met schurft, puisten, klieren en vlekken waren besmet heeft genezen; ‘Die wortels zijn zeer goed om de schoonheid der vrouwen te vermeerderen, en het vel helder en rein te maken’.

Dodonaeus; ‘De wortel van het gewone Helenium of de alantwortel is bijster nuttig en geschikt om de verschillende gebreken te genezen omdat het van aard verwarmend en verdrogend is en dat in de derde graad en vooral als ze droog is want terwijl ze noch vers en volsappig is dan overvloedt ze van onnodige vochtigheid waardoor haar verwarmende en verdrogende kracht eensdeels gebroken, vermindert of verduisterd wordt.

Men gebruikt deze alantwortel zeer nuttig tegen de benauwdheid en het ongemakkelijk herhalen van de adem als de mens zijn adem niet scheppen kan dan met opgerichte hals en ook tegen de oude hoest want ze is zeer geschikt om alle dikke, grove en taaie slijmachtige vochtigheden die in de borst en longen vast steken en steeds blijven hangen los of rijp te maken en te zuiveren als men die dikwijls gebruikt, hetzij met honing of suiker tot een likking of eclegma bereidt, hetzij gekonfijt of met suiker gemengd en ook in andere manieren ingenomen.

Die wortel gekonfijt of in suiker gelegd is zeer geschikt en nuttig om de maag te versterken en de verduwing of vertering te bevorderen en de buik week te maken, dat is de kamergang gemakkelijk te maken als men daar wat van na de maaltijd ‘s avonds eer men te bed gaat dikwijls gebruikt.

Het water daar deze wortel in gekookt is jaagt alle wormen en ongedierte uit het lijf, zo Plinius betuigt, die ook verzekert dat als de gekauwd worden de tanden die los of wankelen wederom vast maken kan als het blijkt in het 5de kapittel van zijn 20ste boek.

Men vermengt de alantwortel zeer nuttig bij de antidota of soorten van teriakel die men tegen venijn en besmettelijke ziekten in de apotheken op voorraad plag bereidt te houden. Ze geneest de beten van de slangen en weerstaat allerhande vergif en is nuttig al diegene die enige verkrompen, geborsten, gebroken, verstuite of geblutste leden, hetzij van binnen hetzij van buiten hebben.

Sommige koken de alantwortel wel murw en stampen of wrijven die goed klein en vermengen het met honing en maken daar een zalfje van waarmee ze verzekeren dat men alle oude zeren en open zweren zuiver maken en toe helen kan.

Galenus schrijft ook dat men met deze wortel alle leden die door lange en koude gebreken gekweld zijn geweest en daardoor hun krachten en goede kleur verloren hebben wederom tot hun oude stand en

roodheid brengen kan zoals men ziet gebeuren in sommige gebreken van de heupen die men jicht plag te noemen en in sommige kleine maar blijvende verstuikingen en ontsluitingen van ettelijke ledematen die door overvloedige vochtigheid uit hun koten of lid vallen en verwrongen worden en los hangen zonder hun behoorlijke ambt in het menschen lichaam te bedienen.

De bladeren van de alantwortel zijn zeer goed in wijn gekookt en opgelegd om de sciatica of heupjicht te genezen en de wormen om te brengen en die wijn gedronken geneest allerhande venijnige beten en steken.

De confituurmakers nemen de wortel als die wat gedroogd is en koken die in water en als het gekookt is dan werpen ze die in koud water en tenslotte leggen ze die in gekookte most totdat men ze nodig heeft.

Anders zo moeten deze wortels vers gegeten worden (zegt Lobel) om de geest te verfraaien en te verblijden en de zwarigheid of droefheid te verdrijven om welke deugd die van de ouders zeer veel geacht werd die meenden dat van die alleen gemaakt was om de droefheid verdrijvende medicijn van die van Egypte.

De droge wortel is goed van buiten gebruikt, maar als men die wil innemen dan moet die vers gebruikt worden en vooral tegen de verouderde gebreken van de longen want als deze wortel noch vers en vol sap is dan veegt het zeer af, verteert en maakt dun en is daarom ook uitermate goed en krachtig tegen alle verstoppingen van het ganse ingewand.

Van buiten wordt de verse wortel ook gebruikt en pleistervormig op de beten van de slangen gelegd en op de pest en alle pestachtige klieren en gezwellen.

Zalf van alantwortel is zeer goed tegen allerhande schurft, te weten als men deze wortel stoot en met varkensvet vermengt.

Konserf van alantwortel is in de apotheken van vele landen zeer algemeen en dient meest tegen de ruwheid van de keel en andere gebreken van de borst, tegen de fluimen en om de maag en lever te versterken.

De alchimisten maken een extract uit de bloemen en wortels van dit kruid dat ze zeer geschikt houden om de longzucht te genezen.

Alantwortel gepoederd en ingenomen is zeer goed diegenen die bloed spuwen en met wijn gedronken geneest het de gebreken van de milt.

Het sap van de gekookte wortel gedronken verdrijft de wormen en geneest maagpijn en is goed tegen de winden en opblazen binnen het lichaam.

Het water van deze wortel gedistilleerd is goed in de voor vermelde gebreken en vooral tegen de steen en is goed in tijde van pest daar sommige de gekonfijte wortel meest tegen gebruiken.

Wijn van alantwortel wordt tegen de voor vermelde gebreken gemaakt door die in nieuwe wijn te leggen die ook zeer geprezen wordt om het gezicht te verscherpen. Andere leggen de wortels maar vierentwintig uren in wijn te weken die ze zeer prijzen tegen maagpijn.

Alantwortel is zeer goed om de schoonheid van de vrouwen te vermeerderen en de huid helderder en rein te maken en het gedistilleerd water van die wortel neemt alle plekken van het aanzicht weg als men dat dikwijls er mee wast'.

Zie verder: <http://volkoomenoudeherbariaenmedisch.nl/> en : <http://www.volkoomen.nl/>